

список наукових конференцій, з'їздів і симпозіумів, у яких брав участь вчений.

Найсуттєвішими віхами біографії вченого є праці. Тому складання максимально повної бібліографії і є власне початком виявлення джерел для дослідження біографістики. Особливу увагу слід приділити узагальнюючим працям, монографічним дослідженням, навчальній та науковій літературі. В окремих випадках, варто пильної уваги надати публіцистиці, науковому редагуванню. Доречним буде також список критико-бібліографічної літератури з аналізом доробку вченого і взагалі перелік праць інших вчених з цитуванням чи посиланням. Це дає змогу відстежити реакцію наукового співтовариства на позицію і положення праць вченого, чію біографію ми досліджуємо, на їх реальне значення у розвитку науки.

Також у біографіях вчених рекомендується враховувати і деякі особливості психології наукової творчості, наприклад типологію вчених, рекомендується враховувати, що творча активність вченого неоднакова протягом його діяльності та інше.

Отже, одне з головних завдань біографії вченого – розкрити його внесок у науку, показати значення досягнень вченого для того періоду, у якому він працював, простежити долю його наукового доробку у дальшій історії науки, оцінити перспективність його ідей та розробок.

Буяджи Д. Д.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри теорії держави і права*

ДИСПУТ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Зіткнення різноманітних ідей, наукових напрямів та шкіл, полеміка за умови дотримання методологічних принципів та вимог культури наукової дискусії, є рушійною силою науки. Традиція ведення наукових спорів у формі диспутів здавна відома юридичній науці та бере свій початок у середньовічних європейських університетах. На жаль, сьогодні справжній науковий диспут на рівні університетської академічної еліти є виключним явищем. Такий стан сучасного наукового життя можна пояснити тим, що в історії радянської юридичної науки диспути носили здебільшого ідейно-політичний, аніж власне науковий характер. Наприкінці 60-х років минулого століття Ю. М. Козлов, аналізуючи проблеми розвитку юридичної науки у вищих навчальних закладах, констатував, що «вчені ради факультетів та інститутів значною мірою займаються лише розгляданням докторських або кандидатських дисертацій, при проведенні публічного захисту яких справжня наукова дискусія – порівняно рідкісне явище» (Козлов Ю. М. Актуальные задачи развития юридической науки в вузах / Ю. М. Козлов // Правоведение. – 1967. – № 6. – С. 7–12).

З огляду на це, неабиякий інтерес має звернення до історичної традиції наукових спорів. Один з них відбувся між двома талановитими цивілістами, що працювали на кафедрі цивільного права та цивільного судочинства Імператорського Новоросійського університету, – Євгеном Володимировичем Васьковським (1866-1942) та Олександром Івановичем Загоровським (1850 – після 1910). Обидва вчені на той час вже були достатньо відомими в науці, написали по декілька монографій та багато наукових статей у провідних юридичних журналах. Про цей доволі цікавий науковий діалог, що спочатку розгорнувся на сторінках преси та набув широкого розмаху у двох брошурах, дізнаємося з рубрики «Літературний огляд» Журналу Міністерства юстиції за січень 1904 року, в якій на захист Є. В. Васьковського виступив його колега по кафедрі І. С. Вольман.

У 1901 р. в Імператорському Казанському університеті Є. В. Васьковський захистив докторську дисертацію на тему «Цивілістична методологія. Вчення про тлумачення та застосування цивільних законів». Після цього вчений звернувся до Міністерства народної освіти з проханням призначити його екстраординарним професором в Новоросійський університет. Міністерство, своє чергою, спрямувало прохання Васьковського до університету для надання висновку. За тогочасною процедурою Радою юридичного факультету О. І. Загоровському було доручено дати оцінку докторської дисертації та інших творів Васьковського. Відгук Загоровського виявився вкрай негативним – в результаті Радою було прийнято рішення відмовити Васьковському в його проханні обійняти посаду екстраординарного професора на юридичному факультеті.

Як відомо, і логічно, і генетично першим елементом спору є критика як надзвичайно гостра форма оцінки тези, теорії тощо. Критика виступає організованою певним чином діяльністю, до завдань якої входить оцінка положень на їх внутрішню несуперечливість, відповідність фактам, практичну значущість тощо. При цьому головними вимогами, що висувуються до критики, є її аргументованість, уникнення безпідставних звинувачень та спотворення змісту твору, що критикується. З цієї точки зору, відгук проф. Загоровського, зауважує І. С. Вольман, цілком «є не звичайною критикою, не розбором праць п. Васьковського з метою вказати як на їх надбання, так і на недоліки, а суцільним намаганням звести нанівець усі праці п. Васьковського» (Вольман І. [Рецензія] А. І. Загоровский. Отзыв об ученых трудах приват-доцента Е. В. Васьковского, составленный по поручению юридического факультета Императорского Новороссийского университета и напечатанный согласно постановлению того же факультета от 2 октября 1903 года. Одесса, 1903; Е. В. Васьковский. Ответ на отзыв проф. Загоровского. Одесса, 1903 / И. Вольман // Журнал Министерства юстиции. – 1904. – № 1, январь – С. 356–361). Вольман звертає також увагу на загальний тон відгуку проф. Загоровського: велика кількість недоречних дотепів, численні знаки оклику та знаки питання, міцні слова, що

свідчить про небажання дати справді науковий, об'єктивний розбір праць Васьковського.

У загальному підсумку щодо праць Васьковського проф. Загоровський висунув наступні зауваження: 1) використання не систематично, а випадково підбраного матеріалу, не завжди до того ж перевіреного на достовірність; 2) незастосування автором наукових методів; 3) хибність та невідповідність висновків і доктрин автора основним, вихідним положенням; 4) необізнаність автора з умовами юридичного побуту та завданнями законодавчої політики при пропонуванні проектів реформ; 5) вражаюче нерозуміння текстів російських цивільних законів та недостатня ознайомленість з їх текстом.

Найбільш природною та безпосередньою реакцією на критику тези, теорії є усунення її джерела з одночасним доведенням істинності положень, що відстоюються, а також зустрічна критика опонента, яка не завжди відповідає вимогам моральності. Так, реакція С. В. Васьковського проявилась у публікації в одеській газеті, що виходила за його редакцією, фейлетону, спрямованого проти юридичного факультету та свого безпосереднього візаві (Томсинов В. А. Евгений Владимирович Васьковский: Биографический очерк // Васьковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Под ред., с предисл.: В. А. Томсинова. – М.: Зерцало, 2003. – 464 с. – С. I–XI).

Сприймавши це як виклик, О. І. Загоровський опублікував в 1903 р. свій відгук окремою книгою. В цьому відгуку Загоровський запитує: «Що ж зрештою дає докторська дисертація Васьковського?», – та відповідає: «Він обіцяв нам створити «раціональну теорію тлумачення законів» та показати її застосування на російських законах. Чи виконав він обіцянку? Анітрохи. Жодної теорії читачеві не представлено» (Отзыв об ученых трудах приват-доцента Е. В. Васьковского, составленный по поручению юридического факультета Императорского Новороссийского университета и напечатанный согласно постановлению того же факультета от 2 октября 1903 г./ А. И. Загоровский. – Одесса, 1903 г. – 76 с.). В результаті С. В. Васьковський змушений був опублікувати і власну відповідь О. І. Загоровському у вигляді окремої книжки (Перл учёной критики: Ответ проф. А. И. Загоровскому / 2-е изд., изм. и доп./ Е. В. Васьковский. – Одесса: тип. Г. Н. Каранта, 1904. – 72 с.).

На завершення слід зазначити, що критика спеціалістами творчості Васьковського, яка часом була цілком обґрунтованою, часом нестримною та надуманою, не вплинула суттєво на його долю. Так, 1904 року вчений був все ж таки призначений Міністерством народної освіти на посаду екстраординарного професора по кафедрі цивільного права та цивільного судочинства в Імператорському Новоросійському університеті.

Сама історія, здається, розставила акценти в цьому диспуті та примирила двох видатних вчених цивілістів, з огляду на те, що їх ідеї є сьогодні

затребуваними вітчизняною юридичною наукою, їх праці перевидаються та отримують «друге дихання» у сучасних дослідженнях. Щоправда, це твердження більшою мірою стосується Є. В. Васьковського, який сьогодні отримує все більше визнання. Ім'я ж О. І. Загоровського поки що, на жаль, залишається у тіні.

Ковальський О. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри теорії держави і права*

ЕКОНОМІКА ПРАВА ЯК НАПРЯМ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Сучасна теорія права більше не може претендувати на монополію в поясненні процесів функціонування правової системи. Про це свідчить як цілий комплекс дисертаційних досліджень, присвячених економізації та політизації діяльності держава та функціонування права, так і той факт, що економічна функція права сьогодні набуває особливої ваги, докорінно впливаючи як на правову політику, так і на нормотворчість, реалізацію та застосування права.

Зв'язок економіки та права є досить міцним та специфічним, що визначається, насамперед, характеристиками цих двох сфер. Можна погодитися з В. П. Малаховим у тому, що таке фундаментальне економічне поняття як власність, потрапивши до сфери юриспруденції, набуло якісно нових обрисів, пов'язаних, насамперед, з поступовим витісненням з цього феномену економічної складової з поступовим заміщенням її правом (Малахов В. П. Мифы современной общеправовой теории. 2013, с. 47-50). Між тим, взаємодія права та економіки цим не обмежується.

Незважаючи на брак системних досліджень не лише ціннісних аспектів, але й взагалі соціальних взаємодій правового та економічного порядків на теренах вітчизняної науки, ця тематика широко висвітлювалася та висвітлюється в європейських та американських правничих та економічних студіях. Більше того, аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що західна парадигма виробила навіть комплексну дослідницьку програму дослідження економічної зумовленості права та правової причинності економіки – Economics of Law – економіка права або економічний аналіз права.

Дійсно, класичний трюїзм, що право має відповідати сучасним соціальним, у тому числі, економічним реаліям, а економічні агенти, реалізуючи свою стратегічну та тактичну поведінку, мають діяти в рамках обмежень, які накладає право, сьогодні виглядає недостатнім для виявлення тих взаємодій, які зумовлюють інтеграцію та дезінтеграцію цих двох соціальних підсистем. Саме виходячи з цих позицій у середині минулого століття в США сформувався міждисциплінарний напрямок «економіка